

FRANSA-BREZİLYA İLİŞKİLERİ: UZAK KOMŞULARSegâh TEKİN¹Zehra KORKMAZ KÖKDERE²

Özet: Fransa-Brezilya ilişkilerinin tarihi, sömürgecilik döneminde Fransızlar, Portekizliler ve yerli topluluklar arasındaki ilişkilere uzanmaktadır. 19. yüzyılın başlarından bu yana, bağımsız Brezilya ve Fransa arasındaki ekonomik ilişkilerin derinleşmesine kültürel etkileşim ve Fransız düşünürlerin ve Fransa'daki siyasal akımların Brezilya'daki siyasal, kültürel ve toplumsal gelişmeler üzerindeki etkisi eşlik etmiştir. Günümüzde, Fransa'nın denizaşırı bölgelerinden Fransız Guyanası ve Brezilya, Fransa'nın en uzun kara sınırını paylaşmaktadır. 19. yüzyıldan bu yana ekonomik ortak ve küresel müttefik olmalarına rağmen, ikili ilişkiler 1990'lardan itibaren özel ivme kazanmıştır. Fransa ile Brezilya ve Fransız Guyanası ile Brezilya arasındaki var olan bağları derinleştirmeye ve ilişkileri savunma sanayisinden kültürel alışverişe farklı alanlara yaymaya yönelik karşılıklı çabalar, ilerlemeyle sonuçlanmıştır. Fransa ve Brezilya, 2008'de stratejik ortaklık anlaşması imzalamışlar ve Fransız Guyanası ile komşusu Brezilya arasındaki ilk karayolu bağlantısını sağlayan köprü, 2017'de hizmete girmiştir. Maamafih, ilişkiler gerilimden uzak değildir. Amazon Ormanları'ndaki yangınlar ve ormansızlaşma, Fransız Guyanası ve Brezilya arasındaki sınır güvenliğine ilişkin sorunlar ve iki ülke arasındaki ticari ilişkileri etkileyecek olan AB-Mercosur Anlaşması, Fransa'yı endişelendiren başlıca sorunlardır. Diğer taraftan, Fransa'nın Brezilya'daki çevresel sorunlar hakkındaki buyurgan söylemi ve Amazon bölgesine yönelik tarihsel ilgisi, Brezilya'da güvenlik endişelerine sebep olmaktadır. Bu kapsamda, çalışma, güncel Fransa-Brezilya ilişkilerinin temel dinamiklerini iki ülke ilişkilerinin işbirlikçi ve çatışmacı tarihine atıfla tartışmaktadır.

Anahtar Kelimeler: *Brezilya, Fransa, Fransız Guyanası, Amazon Ormanları, Istakoz Savaşı.*

Article Category: International Relations

Date of Submission: 23.04.2022

Date of Acceptance: 12.05.2022

¹ Doç. Dr., Necmettin Erbakan Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Bölümü, Konya, Türkiye.

Email: segahtekin@gmail.com.

² Arş. Gör., Necmettin Erbakan Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Bölümü, Konya, Türkiye.

Email: zkorkmazkokdere@gmail.com.

FRANCE-BRAZIL RELATIONS: THE DISTANT NEIGHBORS

Abstract: The history of France-Brazil relations dates back to the interactions between the French, the Portuguese, and the indigenous communities during the colonial period. Since the early 19th century, the deepening of economic ties between independent Brazil and France accompanied the cultural interaction and influence of French thinkers and political movements in France on political, cultural, and social developments in Brazil. Today, French Guiana -an overseas department of France- and Brazil share France's longest land border. Despite their being economic partners and global allies since the late 19th century, bilateral relations gained specific momentum starting in the 1990s. Reciprocal attempts to deepen the existing ties between France and Brazil and French Guiana and Brazil and expand the scope of cooperation to various areas from the defense industry to cultural exchange resulted in progress. France and Brazil signed a strategic partnership agreement in 2008 and the bridge establishing the first road connection of French Guiana with its neighbor Brazil came into service in 2017. Nevertheless, the relationship is not without tensions. Fires and deforestation in the Amazon Rainforest, border security issues between French Guiana and Brazil, and the EU-Mercosur Agreement, which will affect the trade relations between the countries, are the main issues of concern for France. On the other hand, France's domineering discourse on the environmental problems in Brazil and its historical interest in the Amazon region raises security concerns in Brazil. Within this context, this paper discusses the central dynamics of contemporary France-Brazil relations, with reference to the cooperative and conflictual history of their bilateral relations.

Keywords: *Brazil, France, French Guiana, Amazon Rainforest, Lobster War.*

Giriş

Fransa-Brezilya ilişkilerinin kökleri 16. yüzyıla, Güney Amerika’da Fransızlar, Portekizliler ve yerliler arasında gelişen ilişkilere uzanmaktadır. Halihazırda Fransa’nın denizaşırı bölgelerinden Fransız Guyanası (FG) ve Brezilya arasındaki sınır, Fransa’nın en uzun kara sınırını oluşturur ve Fransa-Brezilya arasındaki komşuluk ilişkisini tesis eder. Fransa’nın günümüz Brezilya topraklarındaki sömürgecilik girişimleri ve yerlilerle kurduğu ticari ilişkilerin yanı sıra, özellikle 17. yüzyıldan bu yana gerçekleşen entelektüel, siyasal ve sanatsal etkileşim, iki ülkeyi ve iki toplumu yakınlaştırmıştır.³ 16.-19. yüzyıllar arasında, ilişkilerde, ticaret ve Fransa düşünce hayatındaki gelişmelerin Latin Amerika ve Karayipler geneline yayılması önemli yere sahiptir.⁴ Brezilya’nın da bu süreçte geçirdiği toplumsal ve siyasal dönüşümlerde Fransa’da ortaya çıkan düşünce akımlarının yansımaları görülmüştür. Brezilya İmparatorluğu (1822-1889) ve 1889’da ilan edilen cumhuriyetin erken dönemlerinde, modern Brezilya’nın inşasına yönelik idealler besleyen kadrolar, Fransa kaynaklı çeşitli siyasal görüşlerden etkilendiler. Özellikle August Comte’un düşünceleri ve Pozitivizm felsefesi, Brezilya’da imparatorluktan cumhuriyete geçiş ve erken cumhuriyet dönemlerinde asker ve sivil yönetici çevrelerce benimsendi. Bu dönemin mirası olarak Brezilya bayrağının üzerinde “*ordem y progresso*” (düzen ve ilerleme) ibaresi halen yer almaktadır.⁵ İki ülke arasındaki tarihsel etkileşim ve güncel ortaklıklar, toplumsal ve kültürel ilişkiler başta olmak üzere diğer alanlara da yansımıştır.⁶ Sanat, Güney Amerika coğrafyasında paylaşılan ortak tarihsel geçmiş, kültür politikaları ve eğitim, Fransa ile Brezilya için günümüze dek önemli bir ortaklık çerçevesi sunmuştur. Fransa, Brezilya’nın bu alanda en önemli Avrupalı ortaklarından biridir. Özellikle 20. yüzyılda Fernand Braudel, Claude Lévis-Strauss ve Roger Bastide gibi isimlerin Latin Amerika’nın en büyük üniversitelerinden biri olan São Paulo Üniversitesi’nin kuruluşuna katılması ve Fransa ve Brezilya arasında var olan akademik bağlantıları güçlendirmek için çalışmaları eğitim ve

³ Andrea Daher (2004), “A Conversão dos Tupinambá entre Oralidade e Escrita nos Relatos Franceses dos Séculos XVI e XVII”, *Horizontes Antropológicos*, Yıl: 10, Sayı: 22, ss. 67-68.

⁴ Ministère des Affaires Etrangères et Europeennes (2018), “France et l’Amérique latine”, 01.06.2018, Erişim Tarihi: 05.12.2021, Erişim Adresi: <https://www.diplomatie.gouv.fr/fr/dossiers-pays/ameriques/amerique-latine/la-france-et-l-amerique-latine/>.

⁵ Segâh Tekin (2017), *Brezilya Dış Politikası: Gelenek ve Değişim*, İstanbul: Der Yayınevi, s. 53.

⁶ André Caparelli, (2016), “Critical Transfers between Brazil and France and the Nineteenth-Century”, içinde (editörler: Regina R. Félix & Scott D. Juall) *Cultural Exchanges Between Brazil and France*, Indiana: Purdue University Press, s. 87; Regina R. Félix & Scott D. Juall (2016), “Introduction to Cultural Exchanges Between Brazil and France”, içinde (editörler: Regina R. Félix & Scott D. Juall) *Cultural Exchanges Between Brazil and France*, Indiana: Purdue University Press, s. 9

kültür alanındaki ortaklığın simgesel ve önemli bir göstergesidir.⁷ Üstelik Fransa, yalnızca Brezilya’da değil, Latin Amerika ve Karayipler’in genelinde siyasal, kültürel, sanatsal düşünce akımları ve gelişmeler üzerinde derin izler bırakmıştır. Gabriel García Márquez’den Mario Vargas Llosa’ya, Fernando Botero’dan Fernando Henrique Cardoso’ya dek çok sayıda Latin Amerikalı entelektüel ve siyasetçi, yaşamlarının bir döneminde Fransa’da bulunmuş ve bu ülkenin kültürel ve siyasal özelliklerinden etkilenmiştir. Latin Amerikalı gençlerin önceki yüzyıllarda entelektüellerin temelde eğitim ve seyahat için gittikleri Fransa, 1950’li yıllarda başlayan darbelerle birlikte sürgüne zorlanan birçok Latin Amerikalı için de önemli bir ev sahibi ülke olmuştur.⁸ Günümüzde ise, Brezilya, Fransa ile bilim ve kültür alanındaki etkileşimde bu ülkenin Latin Amerika ve Karayipler’deki bir numaralı ortağı olmayı sürdürmektedir.⁹

Günümüzde de ilişkileri etkileyen kültürel ve toplumsal yakınlık paralelinde, Brezilya’nın 1889’da cumhuriyet rejimine geçmesini müteakip, modern uluslararası sisteme katılma çabasındaki Batı yarımküresinin en büyük iki demokrasiden biri olan Brezilya ile Avrupa’nın büyük güçlerinden Fransa arasındaki ilişkiler, temel olarak iki ana eksende şekillendi. İlki, 19. yüzyıldan itibaren iki ülke arasında tesis edilen küresel ölçekte iş birliği nedeniyle küresel politikalar eksenidir. İkincisi ise, Fransa’nın Güney Amerika’da varlığını devam ettiren tek Avrupalı güç olarak Fransız Guyanası üzerindeki hâkimiyeti nedeniyle bölgesel gelişmeler eksenidir. Brezilya, her iki dünya savaşına da Fransa’nın müttefiki olarak katıldı. Bununla beraber, gerek Brezilya, gerekse de Güney Amerika, uzun yıllar Fransa dış politikasında öncelik teşkil etmedi. İki ülkenin Soğuk Savaş dönemindeki siyasal ilişkileri aynı blokta yer almalarına rağmen yavaş gelişti ve çeşitli anlaşmazlıklar çerçevesinde seyretti. Tarihsel iş birliği alanı olan ekonomik ilişkiler ise, özellikle Fransız şirketlerinin yatırımlarını da içerecek şekilde devam etti. Siyasal ve askeri ilişkiler bakımından 1990’larda başlayan yakınlaşma, 2000’lerde hız kazandı.

Günümüzde, Fransa ile Brezilya, G20 gibi ortak küresel platformlarda yer alan, uluslararası toplumun demokrasi ve hukuka saygı prensipleri çerçevesinde gelişimi düşüncesini paylaşan ve çeşitli uluslararası örgütlere üyelikleri ve katıldıkları anlaşmalar çerçevesinde de ortak hedefleri ve faaliyetleri bulunan önemli ekonomik güçlerdir.¹⁰ Öte yandan, Brezilya’nın

⁷ Ambassade de France au Brésil (2021), “La France et le Brésil”, 17.12.2021, Erişim Tarihi: 18.12.2021, Erişim Adresi: <https://br.ambafrance.org/La-France-et-le-Bresil>.

⁸ Ministère des Affaires Étrangères et Européennes (2018), “France et l’Amérique latine”.

⁹ Ambassade de France au Brésil (2021), “La France et le Brésil”.

¹⁰ Bruno Muxagato (2010), “Le rapprochement franco-brésilien: une relation stratégique au-delà d’un partenariat militaire?”, *La Chronique des Amériques*, Observatoire Des Amériques Montréal, Sayı: 7, s. 1.

Amapá eyaletiyle Fransa'nın denizaşırı bölgelerinden FG'yi birbirinden ayıran 730 km uzunluğundaki sınır, Fransa'nın en uzun kara sınırır. Bu durum, küresel iş birliğinin dışında, özel komşuluk ilişkilerinin tesisini de gerektirmiştir. Günümüzde, bölgesel güç ve orta büyüklükteki küresel güç konumu, gelişen ekonomisi ve komşuluk ilişkileri nedeniyle, Brezilya, Fransız dış politikasında büyük önem taşımaktadır. Brezilya için ise, Fransa, bir komşu olmanın ötesinde güçlü bir ekonomik ortak ve Brezilya-Avrupa ilişkilerinin gelişimi adına özel önem taşıyan bir ülkedir. Bu bağları ileriye taşımak isteyen Fransa ile Brezilya, 2008'de stratejik ortaklık anlaşması imzalamışlar ve ilişkilerde yeni bir döneme girilmiştir. İki ülke, ekonomiden nükleer teknolojiye, savunma sektöründen kültürel faaliyetlere pek çok alanda iş birliği içindedir.¹¹ Diğer taraftan, Amazon Ormanları'nın korunması başta olmak üzere çeşitli konularda görüş ayrılıkları yaşanmaktadır. Bu çerçevede, çalışma, Fransa-Brezilya ilişkilerini komşuluk ilişkileri ve küresel iş birliği kapsamında iki yönden ele almaktadır. Köklü tarihsel bağlara rağmen, ekonomik ilişkiler dışındaki alanlarda iş birliğinin gelişmesi, kısmen 1960'lardan itibaren Fransa dış politikasındaki gelişmekte olan ülkelerle yakınlaşma düşüncesi, fakat daha ziyade Brezilya'nın askeri yönetimden demokrasiye geçişi (1984) ve Soğuk Savaş'ın sona ermesi paralelinde 1990'lardan itibaren ivme kazanmıştır. FG ise, yalnızca Surinam ve Brezilya ile komşu ve onlarla da nehirler ve ormanlardan geçen aşılması zor kara sınırlarına sahiptir ve nispeten kıtadaki diğer ülkelerden izoledir. FG ve Brezilya arasındaki toplumsal ve ekonomik ilişkilerin artırılması da yine 1990'lardan itibaren Fransa-Brezilya ilişkilerinin geliştirilmesi hedefi çerçevesinde önem kazanmıştır. Bu kapsamda, çalışma, 1990'larda başlayan yakınlaşma süreci ekseninde Fransa-Brezilya ilişkilerinin gelişimini komşuluk ve küresel ortaklık perspektiflerinden ele almaktadır. Öncelikle, Fransa'nın Güney Amerika'daki tarihsel varlığı çerçevesinde Brezilya-FG komşuluğu ve Brezilya'nın Güney Amerika'daki jeopolitik ve ekonomik konumu bağlamında Fransa-Brezilya ilişkileri değerlendirilecektir. Ardından, ön plana çıkan iş birliği alanlarında siyasal, askeri, ekonomik ve kültürel boyutlarıyla ikili ilişkiler incelenecektir.

1. Fransa'nın Güney Amerika Politikasında Brezilya'nın Yeri ve Fransız Guyanası-Brezilya Komşuluğu

Köklü tarihsel bağlara ve Fransa'nın Güney Amerika'daki fiziksel varlığına rağmen, genel olarak Latin Amerika ve Karayipler bölgesi, 1990'lara kadar Fransa dış politikasında geri

¹¹ Ministère des Affaires Etrangères et Européennes (2007), "France and Brazil Political Relations", 20.06.2007, Erişim Tarihi: 02.12.2021, Erişim Adresi : https://web.archive.org/web/20071018095759/http://www.diplomatie.gouv.fr/en/country-files_156/brazil_444/france-and-brazil_2515/political-relations_2631.html.

planda kalmıştır.¹² Bölgeye yönelik 1990’larda başlayan ilgi ise, jeopolitik ve ekonomik önemi nispetinde öncelikle Brezilya ile yakınlaşmayla sonuçlandı. Brezilya, Güney Amerika’nın en önemli gücü olmasını sağlayan coğrafi, askeri, demografik ve ekonomik üstünlüklere sahiptir. 8,5 milyon km²’lik yüzölçümüyle dünyanın beşinci büyük ülkesidir. 214 milyonluk nüfusuyla Latin Amerika’nın en kalabalık ülkesi ve yine en büyük ekonomisidir. Atlantik’e en uzun kıyıya sahip ülke olmasının yanında, Güney Amerika’da stratejik kıtasal derinliğe sahiptir.¹³ Bu özellikleri, Fransa için Brezilya’yı şüphesiz önemli bir ortak olarak değerlendirmeyi gerekli kılmıştır. Dolayısıyla, Fransa ve Brezilya ortaklığının, altta yatan jeopolitik etkenler tarafından açıkça desteklendiği görülmektedir. Brezilya, Güney Amerika bölgesinde istikrarı sağlama konusunda tarih boyunca önemli bir konumda bulunmuştur. Fransa’nın Brezilya ile günümüzde kurduğu ilişkilerde, özellikle topraklarının doğrudan komşusu olan FG’ye yakınlığı önem taşımakta ve Fransa’nın Güney Amerika’ya uzanan kendi ulusal topraklarının güvenliğini tesis etmesi ve garanti altına alması, bir gereklilik olarak görülmektedir.¹⁴ Bu çerçevede, FG’nin hem komşusu, hem de bölgenin en önemli jeopolitik ve askeri gücü olan Brezilya ile ilişkiler, Fransa adına özel önem taşımaktadır.

FG, Guyana olarak adlandırılan ve tarihte Brezilya, Hollanda, Fransa ve İngiltere tarafından egemenlik iddiasında bulunulan bölgenin bir parçasıdır. Guyana bölgesi, Güney Amerika’nın kuzeydoğusundadır ve büyük ölçüde Amazon Ormanları’ndan müteşekkildir. Günümüzde farklı ülkelerin hâkimiyeti altındaki Guyana bölgesi içinde, Brezilya’nın kuzeydoğusu, Surinam (eski Hollanda Guyanası), Guyana (eski İngiliz Guyanası) ve FG yer almaktadır. FG, Fransa’nın farklı kıtalara yayılmış denizaşırı bölgelerinden biri olup, doğrudan Fransa hâkimiyetindedir. Brezilya ve Fransa arasındaki Guyana bölgesi üzerindeki sınır anlaşmazlığı 1900’de hakemlik aracılığıyla çözülmüş ve Brezilya-FG sınırı kesinleşmiştir.¹⁵

Çeyrek milyon civarında nüfusa sahip olan FG’nin 83.846 km²’lik yüzölçümünün % 95’i Amazon Ormanları ile kaplıdır. Balıkçılık ve kereste sektörleri için büyük değere sahip bölge, elması da içeren çeşitli doğal kaynaklara ve kozmetik ve ilaç sanayisi gibi sektörlerin

¹² Laurent Fabius (2013), “Latin America - a major foreign policy objective”, *Le Figaro*, 20.02.2013, Erişim Tarihi: 05.01.2022, Erişim Adresi: <https://www.diplomatie.gouv.fr/en/country-files/americas/latin-america/france-and-latin-america/article/latin-america-a-major-foreign>.

¹³ Alexis Baconnet (2008), “Le partenariat stratégique franco-brésilien et la géopolitique brésilienne”, *MULTIPOL-Réseau d’analyse et d’information sur l’actualité internationale*, 31.12.2008, <http://reseau-multipol.blogspot.com/2008/12/note-le-partenariat-strategique-franco.html>.

¹⁴ Bruno Muxagato (2010), “Le rapprochement franco-brésilien: une relation stratégique au-delà d’un partenariat militaire?”, s. 2.

¹⁵ Lana Patrícia de Matos dos Santos & Emmanuel Raimundo Costa Santos (2016), “Catraias Do Rio Oiapoque E Dinâmica Territorial Transfronteiriça Franco-Brasileira”, *XVIII Encontro Nacional de Geógrafos, A Construção do Brasil: Geografia, Ação Política e Democracia*, http://www.eng2016.agb.org.br/resources/anais/7/1467661003_ARQUIVO_Catraias_ENG_2016.pdf, s. 1.

hammaddesini sağlayan zengin biyolojik çeşitliliğe sahiptir.¹⁶ Günümüzde FG'nin Fransa için taşıdığı ekonomik ve stratejik önemi etkileyen bir diğer unsur da, uzay çalışmaları için sağladığı elverişli coğrafi konumdur. FG'de 1964'te kurulan Uzay Merkezi, 1975'ten bu yana Fransa ve Avrupa Birliği (AB) Uzay Ajansı tarafından uydu gönderimi için kullanılmaktadır. Hem Fransa'nın, hem de merkezi paylaştığı AB'nin buradaki faaliyetleri günümüze dek artarak devam etmiş ve yeni yatırımlarla mevcut tesisler geliştirilmiştir. Bu tercihte; FG'nin Ekvator'a yakınlığı, uydu yollamayı kolaylaştıran ve depremler ve kasırgalar gibi uzay çalışmalarını olumsuz etkileyecek afet kuşakları üzerinde bulunmayan coğrafi konumu ve benzeri lokasyonların aksine bir AB ülkesinin doğrudan egemenliği altında bulunması etkilidir. Merkez, AB uydularının yanı sıra, ticari amaçlarla uydu gönderimi için ABD, Kanada, Brezilya, Hindistan ve Japonya'ya da kapılarını açmaktadır.¹⁷ Diğer taraftan, FG, eğitim oranının düşüklüğü, altyapının ve kamu hizmetlerinin yetersizliği, sınır güvenliğinin coğrafi engeller nedeniyle sağlanmasındaki zorluklar gibi bölge halkını etkileyen önemli sorunlarla karşı karşıyadır.¹⁸

Atlantik kıyısında yer alan FG'nin kara komşuları Brezilya ve Surinam'dır. Her iki ülkeden de nehirler ve ormanlarla ayrılmaktadır. Surinam-FG sınır hattında bir karayolu geçiş noktası yer almamaktadır. FG-Brezilya sınırı da Amazon Ormanları'ndan ve Oiapoque (Oyapock) Nehri'nden geçmektedir ve yine yakın zamana kadar iki ülkeyi birbirine bağlayan bir karayolu bulunmamaktaydı. Seyrek nüfuslu sınır yerleşimleri arasındaki gidiş-gelişler nehir taşımacılığı ile yapılıyordu. 1990'larda, Fransa-Brezilya siyasal yakınlaşması çerçevesinde, nehir üzerinde bir köprü inşa edilmesi kararlaştırıldı. 1970'lerden itibaren yapımı söz konusu edilen köprünün müjdesi dönemin Fransa Cumhurbaşkanı Jacques Chirac ve Brezilya Devlet Başkanı Fernando Henrique Cardoso tarafından 1997'de verildi. Chirac'ın 1997'de Brezilya'ya yaptığı ziyaret esnasında iki lider sınıra giderek henüz inşa edilmemiş köprü için bir tür açılış töreni düzenlediler. İnşaata dair resmi anlaşma ise 2005'te yapıldı¹⁹, 2011'de yapımı tamamlandı ve bir süre âtil durumda bekledikten sonra 2017'de hizmete girdi. Köprü, Brezilya tarafındaki Oiapoque ve FG tarafındaki Saint-Georges kasabalarını birleştirmektedir. FG'nin başkenti Cayenne ile Saint-Georges arasında inşa edilen bağlantı yolu sayesinde,

¹⁶ European Commission, "French Guiana", 24.10.2017, Erişim Tarihi: 09.03.2022, Erişim Adresi: https://ec.europa.eu/regional_policy/sources/policy/themes/outermost-regions/pdf/rup_2017/rup_partner_guyana_en.pdf.

¹⁷ European Space Agency, "Europe's Spaceport", Erişim Tarihi: 09/03/2022, Erişim Adresi: https://www.esa.int/Enabling_Support/Space_Transportation/Europe_s_Spaceport/Europe_s_Spaceport2.

¹⁸ European Commission, "French Guiana".

¹⁹ Gerardo Lissardy (2016), "A ponte entre Brasil e Guiana Francesa que ninguém pode cruzar", 03.01.2016, BBC, Erişim Tarihi: 21.02.2022, Erişim Adresi: https://www.bbc.com/portuguese/noticias/2016/01/160103_ponte_brasil_guiana_francesa_rb.

karayoluyla Cayenne'den Brezilya'ya ulaşım mümkün hale gelmiştir. Brezilya tarafındaysa sınırı ekonomik merkezlere bağlayacak benzeri bir ulaşım ağı inşa edilmemiştir. Ayrıca, Brezilya'dan FG'ye köprü üzerinden araçla geçişlere yönelik hukuki ve mali düzenlemeler üzerinde anlaşmazlıklar mevcuttur. Yüksek maliyetli bir yatırım olan köprünün iki yakasında ekonomik kalkınma ve insan hareketliliğine katkı sunması beklenmekte, fakat bunun ancak uzun vadede gerçekleşebileceği öngörülmektedir.²⁰ Bununla beraber, Oiapoque üzerindeki köprü, iki ülke arasındaki tek karayolu geçiş noktası ve aynı zamanda FG'yi dış dünyaya bağlayan tek kara sınırı geçiş noktası olarak Fransa-Brezilya ilişkilerinin gelişiminde 1990'lardan itibaren başlayan fakat pürüzsüz olmayan yaklaşmanın sembolü olarak da görülebilir.

FG ve Brezilya arasındaki sınırın Amazon Ormanları ve Oiapoque Nehri üzerinden geçmesi nedeniyle sınır güvenliğinin sağlanmasında zorluklar yaşanmaktadır. İnsan hareketliliğini ve ticareti arttırarak sınırın iki yakasındaki bölgelerin ekonomik gelişimine katkıda bulunma ve çevrenin korunması gibi düşünceler, sınır bölgesine yönelik Fransa-Brezilya iş birliği yönünde çalışmalara yol açmıştır. Örneğin, 2009'da iki devlet, Amazon biokütlesinin sürdürülebilir gelişimi için bir iş birliği protokolü imzalamış ve Fransa-Brezilya Amazon Biyoçeşitliliği Merkezi kurulmuştur. Bu merkez aracılığıyla, iki ülkenin bilimsel altyapılarını kullanarak bölgedeki doğal kaynakları değerlendirilmesi ve kereste üretiminin kontrol edilmesi amaçlanmaktadır. Bu protokolün beraberinde, Amazon Ormanları bölgesinde yasadışı altın madenciliği ve balıkçılığına karşı mücadele konusunda da bir anlaşma imzalanmıştır.²¹ Günümüzde Brezilya ve FG sınır yerleşimleri arasında karşılıklı günlük geçişler yapılmaktadır. Sınır yerleşimleri arasında toplumsal iletişim ve ticari ilişkiler bulunmakla beraber, Oiapoque yerleşimi Brezilya'nın ve FG'nin ekonomik ve siyasal merkezlerine uzaktır.²² Bu da, sınırdaki etkileşimin ekonomik potansiyelinin FG-Brezilya ilişkileri adına en azından halihazırda kayda değer düzeyde olmamasına yol açmaktadır. Üstelik atılan iş birliği adımlarına rağmen, Amazon Ormanları'nın sürdürülebilirliği ve sınır güvenliğinin sağlanması konusunda iki ülke arasında anlaşmazlıklar mevcuttur.

²⁰ Andres Schipani (2017), "Brazil's Oiapoque: a bridge too far", 19.09.2017, *Financial Times*, Erişim Tarihi: 15.02.2022, Erişim Adresi: <https://www.ft.com/content/c0e0195e-7eb6-11e7-ab01-a13271d1ee9c>.

²¹ Bruno Muxagato (2010), "Le rapprochement franco-brésilien: une relation stratégique au-delà d'un partenariat militaire?", ss. 2-3.

²² Flavia Carolina de Resende Fagundes (2019), *Políticas de Segurança e Defesa nas Fronteiras Internacionais do Brasil*, Boas Vista, Roraima: Editora UFRR, s. 189.

Amazon biyomu²³, günümüzde Brezilya ve FG'nin yanı sıra, Venezuela, Guyana, Bolivya, Surinam, Ekvador, Kolombiya ve Peru tarafından paylaşılmaktadır. Biyomun Brezilya içindeki kısmı, ülkenin toprak büyüklüğünün % 58,9'una tekabül etmektedir.²⁴ Yalnızca ülke veya Güney Amerika için değil, küresel sistem için de büyük önem taşımakta olup, Brezilya'nın egemenlik konusunda büyük hassasiyet gösterdiği bir alandır. Özellikle biyomun Amazon Ormanları'nı içeren kısmının kerestecilik faaliyetleri ve madencilik ve tarıma alan açmak için tahrip edilmesi, küresel bir endişe kaynağıdır. Fakat bu konuya yönelik uluslararası talepler veya görüş bildirimleri, Brezilya tarafından egemenlik haklarına müdahale olarak addedilmekte ve tepki görmektedir. Nitekim, Amazon Ormanları'nın Brezilya hakimiyetindeki kısmının tahribatı ve Brezilya'dan kaçak yollarla FG'ye geçerek madencilik yapılması ve tabiata zarar verilmesi, iki ülke arasında gerilime yol açmaktadır. Yaşanan sorunlar, özellikle halihazırdaki Fransa Cumhurbaşkanı Emmanuel Macron ve Brezilya Devlet Başkanı Jair Bolsonaro'nun liderlikleri döneminde iki ülke arasındaki siyasi ilişkilerde güvensizlik sorununu doğurmuştur. Bu durumu tetikleyen en önemli etken, Amazon Ormanları'nda çıkan yangınlar ve bunlara Brezilya devletinin müdahalesinin ve alınan önlemlerin zayıf kaldığının düşünülmesidir.

Yangınların küresel gündemi meşgul ettiği 2019'da, Brezilya ve Fransa arasında gerilim de dünya kamuoyunun dikkatini çekmiştir. Bu süreçte, Macron, Bolsonaro'yu çevresel taahhütleri hakkında “*yalan söylemekle*” suçlayarak, Paris Anlaşması uyarınca ormansızlaşma konusundaki taahhüdünü yerine getirmesi için baskı yapmıştır. Diplomatik krize dönüşen gerilimdeki tartışmalarda, Bakanlar ve diplomatlar da karşılıklı olumsuz söylemlerde bulundular. Bolsonaro ise, Fransa'nın tutumunu “*21. yüzyılda modası geçmiş sömürgeci zihniyet*” olarak adlandırdı ve olayların Fransız yöneticiler tarafında kişisel siyasi çıkarları doğrultusunda kullanıldığını ve Brezilya'ya karşı nefreti körüklediğini ifade etti.²⁵ Fransa, gerilimi küresel platformlara da taşımıştır. Örneğin, Ağustos 2019'da, Macron, Biarritz'de düzenlenen G7 Zirvesi sırasında uluslararası toplumu Brezilya'ya baskı yapmak konusunda harekete geçirmeye çalıştı. Brezilya ise, Amazon topraklarındaki egemenliğinin sorgulandığını düşünerek, yangınlarla mücadele için G7 ve Fransa tarafından yapılan yardım

²³ Amazon biyomu, dünyanın en geniş orman kütleli olan Amazon Ormanları'nı ve Amazon nehri havzasını içerir.

²⁴ IBGE (Instituto Brasileiro de Geografia e Estatística), “Amazônia Legal”, Erişim Tarihi: 16.03.2022, Erişim Adresi: <https://www.ibge.gov.br/geociencias/informacoes-ambientais/vegetacao/15819-amazonia-legal.html?=&t=o-que-e>.

²⁵ Bruno Meyerfeld & Mark Semo (2019), “Les incendies en Amazonie provoquent une crise diplomatique entre la France et le Brésil”, 24.08.2019, *Le Monde*, Erişim Tarihi: 13.12.2021, Erişim Adresi: https://www.lemonde.fr/international/article/2019/08/24/les-incendies-en-amazonie-provoquent-une-crise-diplomatique-entre-la-france-et-le-bresil_5502423_3210.html.

tekliflerini reddetti.²⁶ Bolsonaro ile yaşadığı ile gerilime rağmen, Macron, Brezilya'nın eski Devlet Başkanlarından Lula ile süregelen yakın ilişkilere sahiptir. Lula, hakkındaki yolsuzluk suçlamaları nedeniyle tutuklanarak hapse konulmuş ve 2019 Başkanlık seçimlerinin dışında kalmıştır. 2021'de suçlamaların düşmesinin ardından hapisten çıkan ve yeniden siyasete dönen Lula, gerçekleştirdiği yurtdışı ziyaretleri çerçevesinde Fransa'ya gitmiş ve Macron tarafından kabul edilmiştir. Macron, resmi görevi bulunmayan ve Bolsonaro'nun bir numaralı siyasi rakibi olan Lula'yı üst düzeyde ağırlarken, Başkanlık Sarayı'ndan ziyaretin ardından yapılan açıklamada üstü kapalı olarak Bolsonaro hükümeti eleştirilmiş ve Brezilya'yı "küresel sistemden ve önemli uluslararası anlaşmalardan geri bıraktığı" ifade edilmiştir.²⁷

Amazon Ormanları'nın korunması konusundaki Fransa hassasiyetinde, şüphe yok ki FG ve Brezilya'nın aynı ekosistemi paylaşmaları etkilidir. Öte yandan, hem Brezilya, hem de Fransa için Amazon bölgesinde yer alan toprakları, zengin doğal kaynakları nedeniyle önemli fakat kalkınmada ve kamu hizmetlerinde geride bırakılmış yerlerdir. Gerek genel olarak, gerek FG, gerekse sınırın Brezilya tarafındaki Amapá eyaleti, ekonomik açıdan geri kalmış, düşük nüfus yoğunluğuna sahip, coğrafya ve iklim koşullarının zorluklarını yaşayan, ticaret ve sanayi merkezlerinden uzak ve kamu yatırımlarından az pay alan bölgelerdir. FG'deki ekonomik sorunlar ve Fransa'nın bölgeye ayırdığı kaynakların yetersizliği, yerel halk ile Fransa arasında sorunlara yol açmaktadır.²⁸ Genel bir değerlendirme yapıldığında, Fransa'nın Amazon Ormanları konusundaki hassasiyetini ve yangınları bir diplomatik krize dönüştürmesini, FG'nin geleceğine dair kaygılardan ziyade güçlenen Brezilya'nın Fransa gözündeki algısı ve ikili ilişkileri ilgilendiren farklı sorunların bu konuya yansıtılması açısından değerlendirmek mümkündür.

2. Siyasi ve İlişkiler

Brezilya'nın 1822'de Portekiz'den bağımsız olmasının ardından, kendisini 1825'te tanıyan Fransa ile ilişkileri bağımsızlık sonrasında daha yakın hale geldi. Aralarındaki ilk resmi antlaşma, 1826'da imzalanan Dostluk, Seyrüsefer ve Ticaret Antlaşması'dır.²⁹ Brezilya'nın 1889'da imparatorluktan cumhuriyete geçiş sürecinde ve takip eden on yıllarda, Fransa;

²⁶ Ambassade de France au Brésil (2021), "La France et le Brésil".

²⁷ Reuters (2021), "Macron hosts Brazil's Lula at French presidential palace in apparent dig at Bolsonaro", 17.11.2021, Erişim Tarihi: 19.02.2022, Erişim Adresi: <https://www.reuters.com/world/macron-hosts-brazils-lula-french-presidential-palace-apparent-dig-bolsonaro-2021-11-17/>.

²⁸ BBC (2017), "French Guiana: The part of South America facing a total shutdown", 10.04.2017, Erişim Tarihi: 01.03.2022, Erişim Adresi: <https://www.bbc.com/news/world-europe-39557670>.

²⁹ MRE Brasil (Ministério das Relações Exteriores) (2021), "República Francesa", 10.06.2021, Erişim Tarihi: 19.01.2022, Erişim Adresi: <https://www.gov.br/mre/pt-br/assuntos/relacoes-bilaterais/todos-os-paises/republica-francesa>; Ambassade de France au Brésil (2021), "La France et le Brésil".

siyasal, toplumsal, askeri ve kültürel açıdan Brezilya'yı etkiledi. Brezilya Ordusu'nun modernleştirilmesine yönelik girişimler çerçevesinde davet üzerine 1919-1940 arasında Fransız askeri yetkililer Brezilya'da görev yaptılar.³⁰

Fransa-Brezilya ilişkilerinin şekillenmesinde her iki dünya savaşı da önemli rol oynadı. Birinci ve İkinci Dünya Savaşları esnasında, Fransa ve Brezilya aynı tarafta mücadele ederken, Soğuk Savaş döneminde Brezilya, ABD etkisini dengelemek için özellikle askeri alanda Fransa ile yakınlaştı.³¹ Bu nedenle, Brezilya'nın Fransa ile ilişkilerini geliştirmesinin temelinde dış politikasının önemli bir ayağı olan ABD ile ilişkilerinde bir dengeleyici bulmak hedefinin varlığından söz edilebilir.³² Bununla beraber, Fransa ve Brezilya arasındaki 1960'larda yaşanan gerilim ve Brezilya dış politikasında yaşanan ortakları çeşitlendirme arayışı, Brezilya açısından Fransa'dan beklenen dengeleyici konumunun gerçekleşmediğini göstermektedir.

20. yüzyılın ilk yarısını müttefik olarak geçiren ve Soğuk Savaş'ta aynı blokta yer alan Fransa ve Brezilya, 1960'larda sıcak çatışmanın eşiğine geldiler. Güney Amerika'nın kuzeydoğu Atlantik kıyılarına yakın bölgede ıstakoz avlayan Fransız balıkçı gemileri ve Brezilya Devleti arasındaki gerilim bir silahlı çatışmaya dönüşmese de, tarihe "*Istakoz Savaşı*" adıyla geçti. 1961-1963 arasında süren gerilimin sebebi, Brezilya'nın karasularında ıstakoz avlayan Fransız balıkçıları bundan men etmesi ve avlanmanın nerede yapılabileceği konusunda çıkan anlaşmazlıktı. Fransa'nın sert tepki vermesi ve geri adım atmamasıyla sorun diplomatik krize dönüştü. Fransa, Şubat 1963'te balıkçılara eşlik etmesi için bir savaş gemisi gönderirken, Brezilya da karşı hamle olarak kendi savaş gemilerini ülkenin kuzeydoğu Atlantik kıyılarına gönderdi. Mart 1963'te Fransız savaş gemisinin geri çağrılmasının ardından sorun için hakemliğe gidildi ve nihai olarak barışçıl yollardan çözüme ulaşıldı.³³ İddialara göre, kriz sürerken 1962'deki diplomatik görüşmeler esnasında veya aynı tarihlerde bir gazeteciye verdiği mülakatta, gayriresmi bir ortamda, dönemin Fransa Cumhurbaşkanı

³⁰ Jorge Luis Mialhe (2010), "O Contrato da Missão Militar Francesa de 1919: direito e história das relações internacionais, *Cadernos de Direito*, Piracicaba, Cilt 10, Sayı: 18, ss. 90-91.

³¹ Rodrigo Nabuco de Araujo Framespa (2008), "Politique Etrangere Dans Les Amerique: Entre Crises et Alliances, Les relations militaires franco-brésiliennes (1951-1961): influences, enjeux, strategies", *Rencontre des doctorants*, Paris, Institut Des Ameriques, ss. 39-49, https://www.academia.edu/7142132/Relations_franco_bresiliennes.

³² SciencesPo (2021), "La France et L'Amérique Latine, Observatoire politique de l'Amérique latine et des Caraïbes", Erişim Tarihi: 13.12.2021, Erişim Adresi: <https://www.sciencespo.fr/opalc/content/la-france-et-l-amerique-latine.html>; Ministère des Affaires Etrangères et Européennes (2018), "France et l'Amérique latine".

³³ Antônio Carlos Lessa (1999), "A guerra da Lagosta e outras guerras: conflito e cooperação nas relações França-Brasil (1960-1964)", *Cena Internacional*, Cilt 1, Sayı: 1, ss. 112-117.

Charles de Gaulle, “*Brezilya ciddi bir ülke değildir*” ifadesini kullandı.³⁴ Gerçekliği tartışmalı olsa da, Brezilyalıların hiç unutmadığı bu söylem, Fransa’nın buyurgan tavrının Brezilya siyaseti ve toplumunda iz bırakmasına neden oldu.

20. yüzyıl boyunca Fransa-Brezilya siyasi ilişkileri yavaş seyretti. 20. yüzyılda karşılıklı ilk üst düzey ziyaret De Gaulle’ün 1964’teki Brezilya ziyaretidir. Fakat De Gaulle, 1959-1969 yılları arasındaki Cumhurbaşkanlığı sürecinde bir tür Latin Amerika açılımı başlatarak, çoğu bölge ülkesini ziyaret etti. Bu gelişme, Fransa’nın Soğuk Savaş döneminde bölgeye verdiği önemi ve yakınlaşma çabasını göstermekle beraber³⁵, Brezilya’ya verilen özel bir önemden söz etmek mümkün değildir. Yine De Gaulle’ün Cumhurbaşkanı olarak görev yaptığı yıllar boyunca Brezilya’da değişik siyasal görüşlere sahip dört farklı Devlet Başkanı iktidara geldi ve askerinin siyaset üzerindeki gölgesinin etkisindeki Brezilya’da 1964’te bir darbe gerçekleşerek ABD destekli askeri yönetim kuruldu.³⁶ Brezilya’nın içinde bulunduğu koşullar, Istakoz Savaşı gerilimi ve sonrasında De Gaulle’ün gelişmekte olan dünyayla yakınlaşma girişimlerinin parçası olan Brezilya ziyareti bir arada düşünüldüğünde, Fransa-Brezilya ilişkilerinin bu dönemde diplomatik ilişkilerdeki yoğunlaşmaya rağmen, istikrarlı ve karşılıklı güvene dayalı bir siyasal ortaklık zeminine yerleşmediği görülmektedir.

İki ülke arasındaki ikinci üst düzey ziyaret, 30 yıldan fazla zaman sonra, 1997’de Fransa Cumhurbaşkanı Jacques Chirac’ın resmi gezisiyle gerçekleşti. Chirac’ın da tıpkı De Gaulle gibi dış politikada açılımlar ön gören bir lider olması³⁷, Soğuk Savaş sonrası dönemin küresel konjonktürü çerçevesinde bölgeyle ilgilenmesine neden oldu. Özellikle Güney Amerika’daki demokratikleşme dalgası ve neoliberalizme geçişin Fransa’ya siyasal ve ekonomik imkânlar sağlayacağı düşüncesi bu tutuma zemin hazırladı. Chirac’ın 2006’daki ikinci ziyaretinin ardından, halefleri Nicolas Sarkozy (2008 ve 2009’da) ve François Hollande (2013 ve 2016’da) Brezilya’yı ziyaret ettiler. 2001’de Fransa’ya giden Fernando Henrique Cardoso ise Fransa’ya resmi ziyarette bulunan ilk Brezilya Devlet Başkanı oldu. Halefleri Luiz Inácio Lula da Silva (2005 ve 2009’da) ve Dilma Rousseff (2013’te ve 2015’te) de Fransa’yı ziyaret ettiler. Bir kısmı her iki ülkede düzenlenen uluslararası etkinliklere liderlerin katılımı

³⁴ Túlio de Souza Muniz (2013), “A “Guerra da Lagosta”: um Laboratório para o Golpe Militar de 1964 e suas Abordagens na Imprensa Regional”, *Brasiliana – Journal for Brazilian Studies*, Cilt 2, Sayı : 2, s. 356; Fernando Gabeira (2020), “O Brasil de De Gaulle”, *Veja*, 28.07.2020, Erişim Adresi: <https://veja.abril.com.br/coluna/augusto-nunes/o-brasil-de-de-gaulle/>.

³⁵ SciencesPo (2021), “La France et L’Amérique Latine”; Ministère des Affaires Etrangères et Europeenes (2018), “France et l’Amérique latine”.

³⁶ Daniel Afonso da Silva (2016), “A presença do general (ou notícias da visita do presidente Charles de Gaulle ao Brasil em outubro de 1964)”, *Revista Tempo e Argumento*, Florianópolis, Cilt 8, Sayı: 19, ss. 307- 337.

³⁷ Ozan Örmeci (2019), “Emmanuel Macron Dönemi Fransa-ABD İlişkileri”, içinde (editörler: Ozan Örmeci & Temmuz Yiğit Bezmez) *Fransa Siyaseti ve Dış Politikası*, İstanbul: Bilgesam Yayınları, ss. 351-374, 359.

çerçevesinde gerçekleşen bu ziyaretlerin yanı sıra, 2001'den itibaren Başbakan ve Bakanlar düzeyinde de ziyaretler gerçekleşti. Bu yakınlaşma çerçevesinde, 2005, Fransa'da “*Brezilya Yılı*” ve 2009, Brezilya'da “*Fransa Yılı*” ilan edildi. Halihazırdaki Devlet Başkanları Macron ve Bolsonaro ise, yalnızca 2019'da Japonya'da düzenlenen G20 Zirvesi'nde bir görüşme gerçekleştirdiler.³⁸

Görüldüğü üzere, 1990'ların sonlarından itibaren karşılıklı ziyaretler çerçevesinde gelişen ilişkiler, ortaklık zeminini hazırladı. 2000'li yıllara gelindiğinde, Brezilya-Fransa ilişkileri çeşitli alanlarda imzalanan iş birliği anlaşmalarıyla pekiştirildi. Bunların başında askeri teknolojiler, havacılık ve iklim değişikliği konuları gelmektedir. 2004'ten başlayarak, her iki ülke de BM bünyesinde Haiti'ye gönderilen uluslararası barış gücüne (MINUSTAH) destek verdi.³⁹ Brezilya, Haiti'deki MINUSTAH güçlerinin komutasını üstlendi ve barış gücünde görevli askerlerin eğitimi için Fransa'dan da yardım alınarak bir eğitim okulu oluşturuldu.⁴⁰ Bu iş birliği, iki ülkeyi BM'nin faaliyetleri konusunda bir araya getiren tek gelişme değildir. Brezilya, 2000'lerde Lula'nın liderliğinden itibaren BM Güvenlik Konseyi'ne (BMGK) daimî üyelik talebini yinelemektedir. BMGK'nın beş daimî üyesinden biri olan Fransa ise, bu talebin meşru bir istek olduğu noktasında görüş bildirmiştir.⁴¹ Brezilya'nın BMGK daimî üyeliği gerçekleşirse, Fransa'nın Konsey'de bir müttefik kazanacağı⁴² ileri sürülmektedir. Fransız resmi makamları da Fransa'nın Brezilya'yı küresel bir oyuncu ve BMGK daimî üyeliği için meşru bir aday olarak tanıdıklarını⁴³ ilan etmişlerdir.

21. yüzyılda Fransa-Brezilya ilişkileri stratejik ortaklık seviyesine yükselmiş ve bu gelişmede Lula ve Chirac'ın katkıları belirleyici olmuştur. İki lider, 2006'daki görüşmelerinde ülkeleri arasında stratejik ortaklık tesis edilmesi için girişimleri başlattılar. 2008'de Lula ve Sarkozy tarafından imzalanan stratejik ortaklık anlaşmasında; teknoloji, ekonomi, enerji, askeri, eğitim, üçüncü ülkelere kalkınma yardımı ve malzeme gibi alanlarda ortak girişimler yoluyla bilgi birikimi ve uzmanlığın paylaşılması hedefleri yer almaktadır.⁴⁴ 2008'de kurulan stratejik ortaklık, iki ülke ilişkilerinin yakın geçmişindeki en önemli gelişmedir. Fransa'nın küresel

³⁸ MRE Brasil (2021), “República Francesa”; Le Portail de la Coopération Décentralisée (2005), Brésil-Brésils: L'année Du Brésil En France, 22.11.2005, Erişim Tarihi: 17.12.2021, Erişim Adresi: <https://cites-unies-france.org/Bresil-Bresils-l-annee-du-Bresil>.

³⁹ United Nations (2022), “MINUSTAH: Mission des Nations Unies pour la Stabilisation en Haïti”, Erişim Tarihi: 22.04.2022, Erişim Adresi: <https://peacekeeping.un.org/fr/mission/minustah>.

⁴⁰ Bruno Muxagato, (2010), “Le rapprochement franco-brésilien: une relation stratégique au-delà d'un partenariat militaire?”, s. 6.

⁴¹ MRE Brasil (2021), “República Francesa”; Ambassade de France au Brésil (2021), “La France et le Brésil”.

⁴² Alexis Baconnet (2008), “Le partenariat stratégique franco-brésilien et la géopolitique brésilienne”.

⁴³ Ambassade de France au Brésil (2021), “La France et le Brésil”.

⁴⁴ A.g.e.

güç olma hedefindeki Brezilya'ya desteğini ifade ederken, aynı zamanda Fransa; bölgenin önde gelen pazarına ihracatta ve yatırımda erişim kolaylığı sağlama, paylaşılan ortak demokratik değerler kapsamında dostane ilişkileri geliştirme, en uzun kara sınırı olan FG'nin refahını arttırma ve güvenliğini sağlama gibi avantajlar elde etmiştir.⁴⁵

Yakın geçmişte Fransa-Brezilya siyasi ilişkilerinin gelişmesine katkısı olan diğer önemli bir olay, Fransa'nın 2011'de G8 Dönem Başkanlığı esnasında; Brezilya, Çin, Hindistan, Meksika, Güney Afrika ve Mısır gibi gelişmekte olan ülkeleri dahil ederek G8'i G14'e dönüştürmeye hazır olduğunu ifade etmesidir. Muxagato'ya göre, G8'in genişletilmesi talebi, diğer ülkelerle beraber, Brezilya'nın siyasi ve küresel bir platformda söz sahibi olmasının yolunu açacaktır. Bu nedenle, Fransa'nın bu çağrısı Brezilya ile ilişkileri geliştirmek istemesinin bir yansıması olarak değerlendirilebilir. Yine Fransa'nın, Rio de Janeiro'nun 2016 Olimpiyat Oyunları'na ev sahipliği yapma adaylığına verdiği destek de Brezilya'da yankı uyandırmıştır.⁴⁶ Fransa'nın Brezilya'nın küresel güç olma gayretleri ve uluslararası görünürlüğünü arttırma girişimlerine yönelik destekleyici tutumu, iki ülke arasındaki ilişkilerin geliştirilmesi çabalarına katkı sağlamıştır; fakat sembolik düzeydedir. Brezilya halihazırda G8 üyelerinin de içinde bulunduğu G20'nin üyesidir. Brezilya'nın BMGK'ya daimî üyeliği talebi ise yakın gelecekte karşılanması beklenen bir hedef değildir. Üstelik, tıpkı Brezilya gibi, BMGK'nın yapısı ve işleyişini eleştiren ve benzer talepleri olan Almanya, Japonya ve Türkiye gibi ülkeleri de içeren kapsamlı bir tartışma sürmektedir. BMGK'nın yapısında köklü bir değişiklik gerçekten gündeme gelirse, Fransa'nın Brezilya'ya ne derecede destek sağlayacağını öngörmek de mümkün değildir. Nitekim, Fransa'nın Brezilya'ya küresel platformlar konusundaki desteğinin değişken olduğu ve verili kabul edilemeyeceği Brezilya'nın OECD'ye kabulü gündeme gelince ortaya çıkmıştır. Fransa Dışişleri Bakanlığı bir nota yayınlamış ve tüm aday ülkelerin ormanların tahribatı ve iklim değişikliğiyle mücadele alanlarındaki ilerlemelerine bağlı olarak üyelikleri konusunda karar vereceğini ilan etmiştir. Yeni üyelerin kabulüne oy birliğiyle karar verilen OECD için, Fransa'nın bu yaklaşımının, dolaylı olarak adaylar içinde, bu konular üzerinde gerilim yaşadığı Brezilya'yı hedef aldığı açıktır.⁴⁷ Sonuç olarak, Fransa'nın Brezilya'ya küresel platformlara dahil olması

⁴⁵ Jean-Pierre Langellier (2008), "Le Brésil veut devenir la puissance militaire régionale", *Le Monde*, 19.12.2008, Erişim Tarihi: 15.12.2021, Erişim Adresi: https://www.lemonde.fr/ameriques/article/2008/12/19/le-brasil-veut-devenir-la-puissance-militaire-regionale_1133103_3222.html.

⁴⁶ Bruno Muxagato, (2010), "Le rapprochement franco-brésilien: une relation stratégique au-delà d'un partenariat militaire?", ss. 6-9.

⁴⁷ Thiago Bethônico (2022), "França diz que não vai aprovar Brasil na OCDE sem ações climáticas concretas", *Folha de Sao Paulo*, 28.01.2022, Erişim Tarihi: 24.03.2022, Erişim Adresi:

için destek verdiği konuların çoğu doğrudan bu ülkenin tercihleriyle değişebilecek düzenlemeler olmayıp, iki ülke arasındaki siyasal alanda vizyon paylaşımını ortaya koymakla beraber Brezilya'nın küresel beklentilerini karşılayacak somut sonuçlara ulaşmamıştır. Bir diğer yönüyle de, Fransa'nın Brezilya'nın küresel platformlarda yer almasına yönelik teşvik edici tutumu, ikili ilişkilerine seyrine bağlı olarak değişkenlik göstermektedir.

3. Askeri İlişkiler ve Savunma Sektöründe İş birliği

Stratejik ortaklık kapsamında ilişkilerin en çok dikkat çektiği ve somut sonuçlar elde edilen alan, savunma sektörüdür. Fransa-Brezilya iş birliğinde gerçekleşen ve teknoloji transferini de içeren savunma sanayisi iş birliği, uydu teknolojisinden nükleer kapasitenin kullanımına, helikopter üretiminden denizaltı üretimine dek farklı alanlarda projeleri barındıran ve ortak üretim yapmayı da içeren geniş kapsamlı ve uzun vadeli bir girişimdir.⁴⁸

1964-1985 yılları arasında askeri rejimle yönetilen Brezilya'da, demokrasiye geçişin ardından ordu ve buna bağlı olarak savunma sektörü geri planda bırakılmıştır. Fakat Brezilya'nın 2000'lerde başlayan ekonomik ve siyasi yükselişi, ülkeyi askeri alanda yeni planlamalar yapmaya ve ulusal savunmasını güçlendirmeye yöneltti. Geniş topraklarını ve gerek karada, gerekse denizdeki doğal kaynaklarını koruma düşüncesi ön plana çıktı.⁴⁹ Karada, Amazon Ormanları ve onu da içeren Amazon biyomunun kapsadığı Brezilya topraklarının geniş kısmı genel itibarıyla seyrek nüfusludur ve yer yer kara yoluyla ulaşımında doğal engeller barındırmaktadır. Bu nedenle, hava kuvvetlerinin teknolojik altyapı ve hava aracı sayısı bakımından güçlendirilmesi, Brezilya'nın sınır güvenliği ve doğal kaynaklarla çevrenin korunması ve kontrolü bakımından özel önem taşımaktadır. Yine Atlantik'e en uzun kıyıya sahip ülke olması ve petrol ve doğalgaz başta olmak üzere "Mavi Amazon" olarak adlandırılan, ülkenin Atlantik kıyılarındaki doğal kaynakların korunması hedefi nedeniyle deniz güvenliğinin sağlanması önceliklidir.⁵⁰ Bu çerçevede, Brezilya'nın güncel askeri hedeflerinin en önemli ayaklarını hava ve deniz güvenliği oluşturmaktadır.

Fransa-Brezilya iş birliği kapsamında, Brezilya, mevcut olan ancak endüstriyel ölçekte geliştirilmemiş nükleer teknolojisini kullanma yönünde Fransa'dan destek aldı. Yine askeri

<https://www1.folha.uol.com.br/mercado/2022/01/franca-diz-que-nao-vai-aprovar-brasil-na-ocde-sem-aco-es-climaticas-concretas.shtml>.

⁴⁸ Ministério da Defesa do Brasil (2015), "França quer reforçar parceria estratégica com Brasil na área de Defesa", 12.03.2015, Erişim Tarihi: 15.02.2022, Erişim Adresi: <https://www.gov.br/defesa/pt-br/centrais-de-conteudo/noticias/ultimas-noticias/franca-quer-reforçar-parceria-estrategica-com-brasil-na-area-de-defesa>.

⁴⁹ Republica Federativa do Brasil (2012), Livro Branco de Defesa Nacional, Brasil, Erişim Adresi: <https://www.gov.br/defesa/pt-br/arquivos/2012/mes07/lbndn.pdf>, ss.11, 195, 233; Jean-Pierre Langellier (2008), "Le Brésil veut devenir la puissance militaire régionale".

⁵⁰ Segâh Tekin (2017), *Brezilya Dış Politikası: Gelenek ve Değişim*, ss. 178-179.

helikopterlerin üretimi noktasında Fransa'dan yardım alınırken, ordunun modernizasyonu konusunda bir reform programı başlatıldı. İki ülkeden şirketler arasındaki ortaklıklara izin verilerek, uzun vadeli teknolojik iş birliğinin yolu açıldı.⁵¹ Savunma sanayisi alanındaki iş birliği örnekleri öncelikle hava savunması alanında gerçekleşti. Fransa, Brezilyalı üretici Helibras'ın Brezilya'nın Minas Gerais eyaletindeki Itajuba'da üreteceği 51 adet Super Cougar helikopteri için destek sağladı.⁵² Yine stratejik ortaklık çerçevesinde Fransa'nın Brezilya'ya silah satışı planlandı.⁵³ Savunma sanayisi sektöründeki iş birliği deniz güvenliği alanına da yayıldı. Fransa-Brezilya ortak yapımı Tupi ve Riachuelo denizaltıları 2018'de denize indirildi.⁵⁴

Savunma sektöründeki ilişkilerin geliştiği gerçek olmakla beraber, geleceği tartışmalı bir alandır. Örneğin, konuyu Fransa'nın çıkarları açısından değerlendiren Baconnet'ye göre, savunma sektörünün gelişimi ve silah satışı konusundaki anlaşmalar, stratejik önemi sebebiyle iki ülke arasında karşılıklı güvenin tesis edildiğini göstermektedir. Ancak, bu ortaklık sadece Brezilya'nın çıkarına hizmet etmemektedir. Bahsi geçtiği üzere, Brezilya'nın artan küresel önemi ve jeopolitik konumu Fransa için Brezilya ile ilişkileri geliştirmeyi çekici hale getirmektedir. FG üzerinden Brezilya ile sınır paylaşımı olan Fransa, bu iş birliği sayesinde yarının önemli bir gücü olarak yükselen bir ülkeyle ilişkiler kurarken, kendi güvenliğini de garanti altına almış olmaktadır.⁵⁵

Brezilya ise, iş birliğinin avantajlarından yararlanmakla birlikte, Fransa'nın, ulusal güvenliği açısından uzun vadede tehdit oluşturabileceği ihtimalini tartışmaktadır. Nitekim Brezilya Savunma Bakanlığı bünyesindeki eğitim faaliyetleri kapsamında bir akademik çalışması olarak hazırlanan ve Brezilya için gelecekteki tehditleri ele alan *Savunma Senaryoları 2040* belgesinde, Fransa'nın Brezilya topraklarını işgal etme ihtimaline yer verilmiştir. Çalışmada yer alan senaryolardan birine göre, Fransa, 2035'te Koruma Yükümlülüğü (*Responsibility to Protect*) doktrini çerçevesinde Brezilya'nın Amazon bölgesindeki yerli Ianomâmi topluluğunun bağımsızlığını sağlamak üzere Brezilya topraklarının bir kısmını işgal edecektir. Senaryoda, Fransa'nın 2037'de FG'yi silahlandırarak deniz, kara ve hava güçleri

⁵¹ Bruno Muxagato (2010), "Le rapprochement franco-brésilien: une relation stratégique au-delà d'un partenariat militaire?", ss. 2-3.

⁵² Jean-Pierre Langellier (2008), "Le Brésil veut devenir la puissance militaire régionale".

⁵³ Alexis Baconnet (2008), "Le partenariat stratégique franco-brésilien et la géopolitique brésilienne".

⁵⁴ MRE Brasil, "República Francesa"; Ministério da Defesa Marinha do Brasil (2018), "Embaixador da França no Brasil embarca no Submarino "Tupi", 21.07.2018, Erişim Tarihi: 12.03.2022, Erişim Adresi: <https://www.marinha.mil.br/noticias/embaixador-da-franca-no-brasil-embarca-no-submarino-tupi>.

⁵⁵ Alexis Baconnet (2008), "Le partenariat stratégique franco-brésilien et la géopolitique brésilienne".

yerleştirmesine de yer verilmiştir.⁵⁶ Brezilya'nın elit askeri kadrolarını yetiştiren Yüksek Askeri Okul tarafından hazırlanan bu çalışma, Brezilya basınında geniş yankı uyandırmıştır. Gelişmeler üzerine açıklama yapmak durumunda kalan Brezilya Savunma Bakanlığı ise, söz konusu belgenin bir plan değil, bir akademik çalışma olduğunu ve resmi görüşleri yansıtmadığını vurgulamıştır. Bakanlık, ayrıca, iki ülke arasındaki savunma sektörü iş birliğine önem verildiğini açıklamıştır.⁵⁷ Bununla beraber, 2019'da Amazon Ormanları hakkında yaşanan Bolsonaro-Macron gerilimi ve Brezilya'nın doğal kaynaklarını ve egemenliğini koruma konusundaki hassasiyeti düşünüldüğünde, senaryo çalışması ve yankılarının Brezilya'daki askeri ve siyasi kadroların en azından bir kısmında Fransa'dan güvenlik tehdidi algılama potansiyeli bulunduğunu göstermektedir.

4. Ekonomik İlişkiler ve Stratejik Ortaklık

Fransa ve Brezilya arasındaki ekonomik ilişkiler geçmiş yüzyıllara dayanmaktadır ve dinamizmini kaybetmeden günümüze dek devam etmiştir. 2000'li yıllardan itibaren stratejik ortaklığın tesisıyla ekonomik ilişkiler de artmıştır. İki ülke arasındaki ekonomik ilişkiler siyasal ve askeri ilişkileri de içeren “stratejik ortaklık” altında derinleşmiş olsa da, sadece savunma sektörüne dayalı değildir; kapsamlı bir ticaret ilişkisini ve yatırımları içermektedir.

Brezilya, Fransa'nın Latin Amerika genelindeki en önemli ticari ortaklarından biridir ve yükselen ekonomik güç Brezilya için bu ortaklık özellikle Fransız yatırımları bağlamında, önem teşkil etmektedir.⁵⁸ Her ne kadar Covid-19 salgını etkisinde iki ülkedeki ekonomik faaliyetlerdeki düşüş nedeniyle ticari ilişkiler halihazırda gerilemiş gibi görünse de, iki ülke ilişkilerinin ekonomik boyutu öncelikli önemini korumaktadır.⁵⁹ Bu süreçte Brezilya'nın sağladığı geniş pazar, Fransa'nın doğrudan yatırımlarının arttırmış, ikili ekonomik ilişkileri geliştirmek de yine küresel kriz ortamında Fransa'nın ekonomik durumunu iyileştirmenin bir yolu olarak görülmüştür.⁶⁰

Brezilya-Fransa ticaret hacmi 2019 itibariyle 6 milyar \$ (dolar) olarak gerçekleşmiştir. Fransa Brezilya'nın ihracat yaptığı ülkeler arasında 36. sırada ve ithalat yaptığı ülkeler arasında 24.

⁵⁶ “Cenários da Defesa 2040” (2019), Erişim Adresi: <https://politica.estadao.com.br/blogs/fausto-macedo/wp-content/uploads/sites/41/2020/02/CENARIOS-MILITARES-DE-DEFESA-2020-2040-20-DEZ-2019-ESG-1.pdf>, ss. 18-19.

⁵⁷ Ministério da Defesa do Brasil (2020), “Nota do Ministério da Defesa”, 07.02.2020, Erişim Tarihi: 17.02.2022, Erişim Adresi: <https://www.defesanet.com.br/doutrina/noticia/35694/Cenarios-de-Defesa-2040---Descricao-Cenarios-/>.

⁵⁸ Jean-Pierre Langellier (2008), “Le Brésil veut devenir la puissance militaire régionale”.

⁵⁹ Direction Générale du Trésor (2021), “Brésil: Relation Bilatérales”, 18.10.2021, Erişim Tarihi: 08.12.2021, Erişim Adresi: <https://www.tresor.economie.gouv.fr/Pays/BR/relations-bilaterales>.

⁶⁰ Alexis Baconnet (2008), “Le partenariat stratégique franco-brésilien et la géopolitique brésilienne”.

sıradadır.⁶¹ İki ülke arasındaki ekonomik ilişkilerin diğer önemli dinamiği, Fransız şirketlerinin Brezilya'daki yatırımlarıdır. Ulusal İstatistik ve Ekonomik Araştırmalar Enstitüsü-INSEE'ye göre, Fransız çok uluslu şirketler 2018'de Brezilya'da 435.000 kişiyi istihdam etmiş ve Brezilya'daki maaşlı işgücü açısından ABD ve Çin'den sonra Fransa'yı üçüncü en büyük yabancı varlığı haline getirmiştir.⁶² Ayrıca Fransız şirketleri, yaklaşık 900 yan kuruluşu ve 500.000 işçisiyle Brezilya'da faaliyet göstermektedir. Fransa, 2018'de 23.658 milyon avroluk doğrudan yabancı yatırım stoku ile Brezilya'nın önde gelen yatırımcılarından biriydi ve 2019 yılında, Fransa, Brezilya'daki beşinci büyük yatırımcı oldu.⁶³ Fransız şirketlerinin Brezilya'daki toplam yatırım varlığı 34 milyar \$ (dolar) olarak hesaplanmaktadır. Paris Borsası'na kayıtlı en büyük 40 şirketten 38'inin Brezilya'da yatırımlarının bulunması, Fransa'daki ekonomik aktörler açısından Brezilya'ya verilen önemi ortaya koymaktadır. Fransa'nın ülkede yatırım yaptığı başlıca alanlar arasında perakende satışa yönelik ürünlerin imalatının yanı sıra, telekomünikasyon, metalürji, gıda, elektrik, bilgi teknolojileri ve otomotiv sektörleri de bulunmaktadır.⁶⁴

İki ülkenin geçmişten günümüze sürdürdüğü ekonomik ilişkilerin temelinde her iki ülkenin de bu iş birliğinden fayda sağladığı görülmüştür. Brezilya, gelişmekte olan ülkeler arasında ekonomik gücü bakımından önemli konumda bulunmaktadır ve Embraer, Petrobrás, Companhia Vale do Rio Doce ve Natura gibi Brezilya şirketleri petrol sanayisi, gıda, uçak üretimi gibi çeşitli alanlarda küresel ölçekte önde gelen şirketlere sahiptir. Ayrıca, Fransa, Brezilya'nın yakın geçmişteki ekonomik büyümesinin sürdürülebilir olduğunu öngörmektedir.⁶⁵ Bütün bunlar göz önünde tutulduğunda, Fransa ile Brezilya arasındaki ekonomik ilişkileri karşılıklı çıkarların korunduğu uzun vadeli bir ortaklık olarak değerlendirmek mümkündür.

Bununla beraber, tıpkı savunma sektöründeki iş birliği gibi karşılıklı ekonomik ilişkiler de pürüzsüz olmaktan uzaktır. AB ile Brezilya'nın kurucu üyeleri arasında yer aldığı Mercosur (Güney Ortak Pazarı) arasında kapsamlı ortaklık kurulması ve karşılıklı ticaret engellerinin kaldırılmasına yönelik görüşmeler 1995'te başlamıştır. Uzun müzakereler sonucunda, 2019'da karşılıklı ticareti teşvik eden tedbirleri de içeren, fakat bir serbest ticaret alanı

⁶¹ MRE Brasil, "República Francesa".

⁶² Direction Général du Trésor (2021), "Brésil: Relation Bilatérales".

⁶³ Ambassade de France au Brésil (2021), "La France et le Brésil".

⁶⁴ MRE Brasil (2021), "República Francesa".

⁶⁵ Bruno Muxagato, (2010), "Le rapprochement franco-brésilien: une relation stratégique au-delà d'un partenariat militaire?", s. 7.

kurmayan Stratejik Ortaklık Anlaşması imzalanmıştır.⁶⁶ Brezilya-Fransa arasındaki Amazon Ormanları konusunda yaşanan siyasi gerilim AB-Mercosur ilişkilerine ve anlaşmanın onay sürecine de yansımıştır. Fransa, anlaşmanın onay sürecinde, AB'nin Mercosur bölgesindeki orman alanlarının tahribi, iklim değişikliğine karşı yeterli önlemlerin alınmaması gibi sorunlar nedeniyle süreci gözden geçirmesi ve Mercosur ülkelerine bu konuda yönlendirmeler yapması gerektiğini ileri sürmüştür. Aynı zamanda, Fransa, anlaşmanın onayı için AB'ye çevrenin korunmasıyla ilgili güvenceler verilmesini talep etmiştir.⁶⁷

Brezilya'nın çevrenin korunması konusunda gerekli tedbirleri almamasından ötürü, anlaşmanın onaylanmasının imkânsız olduğunu vurgulayan Fransa'nın bu tutumu, içinde bulunduğumuz süreçte AB-Mercosur anlaşmasının geleceğini belirsizlikte bırakmaktadır. Diğer taraftan, Brezilya Devlet Başkanı Bolsonaro'nun da belirttiği gibi, Fransa'nın anlaşmanın onay sürecini bloke etmesinin arka planında “*ekonomik çıkarlar*” konusundaki endişeler bulunmaktadır.⁶⁸ AB-Mercosur anlaşmasının dünyanın sayılı tarım ve hayvancılık ürünleri üreticileri arasında bulunan Mercosur üyeleri Brezilya, Arjantin, Paraguay ve Uruguay'a AB pazarını açacağı ve AB ülkeleri çiftçilerinin olumsuz etkilenebileceği uzun süredir tartışılmaktadır. Yine Mercosur üyesi ülke üreticilerinin uygunluk sağladıkları standartlarla AB'nin üretim standartlarının uyumu ve çalışma koşulları hakkında da endişeler söz konusudur. Nitekim Fransa içinden çeşitli siyasetçiler ve üretici birlikleri, ticaretin serbestleşmesi halinde ülkedeki çiftçilerin Güney Amerika ülkelerinden gelen ürünlerle rekabet edemeyeceklerini gündeme getirmektedirler.⁶⁹ Fransa, Brezilya'yı kendisine rakip olarak gördüğü sürece, iki ülke arasındaki ekonomik ve siyasi ilişkiler gerilimli bir zeminde ilerleyecektir.

Sonuç

⁶⁶ Mercosur (2019), “Acuerdo de Asociación Estratégica Mercosur-UE”, Erişim Tarihi: 14.04.2022, Erişim Adresi: <https://www.mercosur.int/documento/mercotur-ue/>.

⁶⁷ Silvia Ayuso (2020), “França freia acordo entre UE e Mercosul, “preocupada” com seu impacto no desmatamento”, *El País Brasil*, 18.09.2020, Erişim Tarihi: 18.02.2022, Erişim Adresi: <https://brasil.elpais.com/brasil/2020-09-18/franca-freia-acordo-entre-ue-e-mercotur-preocupada-com-seu-impacto-no-desmatamento.html>.

⁶⁸ Israel Medeiros (2021), “Bolsonaro: França boicota Mercosul e UE por “interesses econômicos”, *Correio Braziliense*, 20.05.2021, Erişim Tarihi: 18.02.2022, Erişim Adresi: <https://www.correiobraziliense.com.br/politica/2021/05/4925947-bolsonaro-franca-boicota-mercotur-e-ue-por-interesses-economicos.html>.

⁶⁹ FAO (Food and Agricultural Organization of the United Nations) (2018), “EU-Mercosur Agreement draws criticism from the French Agricultural Sector”, 19.03.2018, Erişim Tarihi: 25.03.2022, Erişim Adresi: <https://www.fao.org/in-action/agronoticias/detail/en/c/1109688/>; Sofia S. Manzanaro (2019), “EU-Mercosur deal: Is the agreement a threat to European agriculture?”, *Euronews*, 03.07.2019, Erişim Tarihi: 25.03.2022, Erişim Adresi: <https://www.euronews.com/2019/07/03/eu-mercotur-deal-is-the-agreement-a-threat-to-european-agriculture>.

Fransa ve Brezilya arasındaki ilişkiler, iki ülkenin tarihsel ekonomik ve kültürel bağlarıyla 19. yüzyılın sonlarından beri süregelen ve gerek her iki dünya savaşı, gerekse Soğuk Savaş döneminde müttefik olmalarıyla neticelenen ortak küresel politikalara dayanmaktadır. İkili ilişkileri özel kılan ise, Fransız Guyanası nedeniyle aralarındaki komşuluk ilişkileri ve Atlantik'e en uzun kıyıya sahip ülke ve bir bölgesel güç olan Brezilya'nın Güney Amerika'daki stratejik konumudur. Brezilya, aynı zamanda Fransa'nın ticaret ve yatırımlar bağlamında yoğun ekonomik ilişkilere sahip olduğu geniş bir pazar, Güney Amerika pazarı için bir kapı ve küresel ölçekte bir ekonomik ortaktır. İkili ilişkiler, hem Fransa'nın Güney Amerika politikası açısından, hem de küresel aktör olarak genel dış politikası bağlamında özel önem arz etmektedir.

Fransa'nın, Brezilya da dahil olmak üzere Güney Amerika ülkeleriyle ilişkilerini geliştirme yönünde 20. yüzyılın ikinci yarısında adımlar attığı görülmektedir. Bununla beraber, Brezilya'nın 1985'te askeri yönetimden demokrasiye geçişi ve ülke ekonomisinde yapılan neoliberal düzenlemeler, Fransa'ya Brezilya ile siyasal ve ekonomik ilişkilerini geliştirmek yönünde önemli fırsatlar sunmuş ve özellikle 1990'lardan itibaren karşılıklı ziyaretlerle bu yönde adımlar atılmıştır. Böylelikle, geçmişten gelen kültürel, toplumsal ve ekonomik ilişkiler derinleşmiş ve farklı alanlara da yayılmıştır. Yine 1990'lardan itibaren, her iki ülkenin de küresel alanda paylaştıkları ortak vizyonla BM ve G20 gibi platformlardaki iş birlikleri nedeniyle siyasal alanda, karşılıklı üst düzey ziyaretlerin paralelinde ilerlemiştir. Gelişen iş birliği, 2008'de imzalanan stratejik ortaklık anlaşmasıyla somutlaşmıştır. Bu çerçevede, 2000'li yılların başında imzalanan protokoller kapsamında Fransa ve Brezilya arasında ticaret, savunma sanayisi, teknoloji ve nükleer enerji alanları başta olmak üzere iş birliği gerçekleşmiş ve karşılıklı ticaret hacmi giderek artmıştır. Dikkat çekilmesi gereken husus, 1990'larda Fransa'da Chirac ve Brezilya'da Cardoso liderlikleri döneminde ortaya konan yakınlaşma hedefi bağlamında ikili ilişkiler özellikle savunma sanayisi, ticaret, kültür ve eğitim alanlarında gelişirken, küresel iş birliği noktasında gelgitler yaşandığıdır. Fransa'nın, Brezilya'nın OECD'ye kabulü ve AB-Mercosur anlaşmasının onay süreci hakkındaki tepkili söylemleri, ilişkilerdeki iniş-çıkışların göstergesidir.

FG-Brezilya ilişkileri ve Brezilya'nın Güney Amerika'nın bölgesel gücü olmasının Fransa ile ilişkiler üzerindeki etkisiyse farklı değerlendirmelere açıktır. FG, kıtanın fiziksel olarak izole bir bölgesindedir, siyasal ve ekonomik açıdan da bölgedeki bütünleşme hareketinin dışındadır. Brezilya'nın ülkeyle sınır oluşturan Amapá eyaleti de Brezilya için izole konumda ve ekonomik açıdan zayıf bir bölgedir. Üstelik Amapá-FG arasındaki ulaşım tarihsel olarak

nehir üzerinden teknelerle gerçekleşirken, kara ulaşımı ancak 2017’de sağlanabilmiştir. Bu nedenle, komşuluk ilişkilerinin, halihazırda özel bir ekonomik önem arz etmemekle beraber, ilerleyen yıllarda inşa edilen ulaşım ağlarının etkin kullanımıyla farklılıklar görülebilir. Diğer yandan, iki ülkenin paylaştıkları Amazon Ormanları’ndaki yangınlar, tahribat ve orman ve nehirden geçen uzun sınırı kaçak madenciler ve yasa dışı geçişlerden korumanın zorluğu sorunlara yol açmaktadır. Aralarındaki savunma sanayisine yönelik iş birliğinden ve geleneksel müttefik konumlarından anlaşılacağı üzere, Brezilya ve Fransa arasında küresel düzeyde veya Güney Amerika’da ve Atlantik’te üçüncü taraflara karşı güvenliğin korunması noktasında görüş ayrılığı bulunmamaktadır. Bununla beraber, Amazon Ormanları’nın korunması ve sınırdaki kontrol zorlukları, Brezilya ve Fransa arasında zaman zaman sorunlara yol açmaktadır.

Istakoz Savaşı gerilimi, iki ülke arasında doğal kaynaklar üzerindeki bir anlaşmazlığın onları savaşı eşiğine getirmesi bağlamında, özel önem taşımaktadır. Üstelik günümüz koşullarında Fransa’nın da Fransız Guyanası aracılığıyla Amazon Ormanları’nın bir kısmı üzerinde hak sahibi olduğu düşünüldüğünde, Amazon Ormanları üzerindeki tartışmaların ileride farklı anlaşmazlıklara yol açma potansiyeli bulunmaktadır. Brezilya içinde bazı kesimlerin gelecekte Fransa’nın ulusal güvenliğe tehdit oluşturabileceği yönündeki görüşleri de Fransa’nın bölgeye yönelik tarihsel ve güncel ilgisinden kaynaklanmaktadır.

Brezilya’nın Güney Amerika’nın en büyük ekonomisi, en kalabalık ve geniş ülkesi olması, bölgesel politikalar üzerindeki ağırlığını göstermektedir. Brezilya’nın da parçası olduğu Mercosur aracılığıyla oluşan geniş ticaret bloku korumacı bir yapıdadır. Bu kapsamda, Mercosur-AB serbest ticaret alanı oluşturulmasına yönelik uzun müzakereler, tarım sektörünü koruma konusunda hassas davranan Fransa ve dünyanın en önemli gıda üreticileri arasında yer alan Mercosur üyeleriyle ilişkilerini etkilemiştir. Sonuç olarak bakıldığında, Brezilya-Fransa ilişkilerinin gelişmekte olduğu ve gelecek için ticaret, yatırımlar, savunma sanayisi gibi farklı alanlarda derinleşme potansiyelinin bulunduğu görülmektedir. Bununla beraber, Brezilya’nın küresel siyasal ve ekonomik etkinliğindeki yükselişin ve Mercosur-AB ekonomik ilişkilerinin seyrinin iki ülkeye gerek Latin Amerika ve Karayipler’de, gerekse Afrika ve Ortadoğu gibi ortak ilgi alanları olan bölgelerde iş birliği fırsatları sunmasının yanı sıra, görüş ayrılıklarına ve çıkar çatışmalarına yol açması da kaçınılmazdır. 2019’da Bolsonaro ve Macron arasında yaşanan gerginliği yalnızca orman yangınları konusundaki bir anlaşmazlık olarak görmeyip, bu çerçevede değerlendirmek gerekmektedir. Bununla beraber, siyasal liderlikteki değişimler, tutum değişikliklerini de beraberinde getirir. Özellikle 2022

sonbaharında düzenlenecek olan Başkanlık seçimlerinde Brezilya'da yaşanacak bir lider değişikliği, Fransa-Brezilya ilişkilerinde yeni bir sayfa açma potansiyelini taşımaktadır.

KAYNAKÇA

- Ambassade de France au Brésil (2021), “La France et le Brésil”, 17.12.2021, Erişim Tarihi: 18.12.2021, Erişim Adresi: <https://br.ambafrance.org/La-France-et-le-Bresil>.
- Ayuso, Silvia (2020), “França freia acordo entre UE e Mercosul, “preocupada” com seu impacto no desmatamento”, *El País Brasil*, 18.09.2020, Erişim Tarihi: 18.02.2022, Erişim Adresi: <https://brasil.elpais.com/brasil/2020-09-18/franca-freia-acordo-entre-ue-e-mercosul-preocupada-com-seu-impacto-no-desmatamento.html>.
- Baconnet, Alexis (2008), “Le partenariat stratégique franco-brésilien et la géopolitique brésilienne”, *MULTIPOL-Réseau d’analyse et d’information sur l’actualité internationale*, 31.12.2008, <http://reseau-multipol.blogspot.com/2008/12/note-le-partenariat-strategique-franco.html>.
- BBC (2017), “French Guiana: The part of South America facing a total shutdown”, 10.04.2017, Erişim Tarihi: 01.03.2022, Erişim Adresi: <https://www.bbc.com/news/world-europe-39557670>.
- Bethônico, Thiago (2022), “França diz que não vai aprovar Brasil na OCDE sem ações climáticas concretas”, *Folha de Sao Paulo*, 28.01.2022, Erişim Tarihi: 24.03.2022, Erişim Adresi: <https://www1.folha.uol.com.br/mercado/2022/01/franca-diz-que-nao-vai-aprovar-brasil-na-ocde-sem-aco-es-climaticas-concretas.shtml>.
- “Cenários da Defesa 2040” (2019), Erişim Adresi: <https://politica.estadao.com.br/blogs/fausto-macedo/wp-content/uploads/sites/41/2020/02/CENARIOS-MILITARES-DE-DEFESA-2020-2040-20-DEZ-2019-ESG-1.pdf>.
- Caparelli, André (2016), “Critical Transfers between Brazil and France and the Nineteenth-Century”, içinde (editörler: Regina R. Félix & Scott D. Juall) *Cultural Exchanges Between Brazil and France*, Indiana: Purdue University Press, ss. 85-99.
- Da Silva, Daniel Afonso (2016), “A presença do general (ou notícias da visita do presidente Charles de Gaulle ao Brasil em outubro de 1964)”, *Revista Tempo e Argumento*, Florianópolis, Cilt 8, Sayı: 19, ss. 307-337.
- Daher, Andrea (2004), “A Conversão dos Tupinambá entre Oralidade e Escrita nos Relatos Franceses dos Séculos XVI e XVII”, *Horizontes Antropológicos*, Yıl: 10, Sayı: 22, ss. 67-92.
- De Matos dos Santos, Lana Patrícia & Costa Santos, Emmanuel Raimundo (2016), “Catraias” Do Rio Oiapoque E Dinâmica Territorial Transfronteiriça Franco-Brasileira”, *XVIII Encontro Nacional de Geógrafos, A Construção do Brasil: Geografia, Ação Política e Democracia*, http://www.eng2016.agb.org.br/resources/anais/7/1467661003_ARQUIVO_Catraias_ENG_2016.pdf.
- De Resende Fagundes, Flavia Carolina (2019), *Políticas de Segurança e Defesa nas Fronteiras Internacionais do Brasil*, Boas Vista, Roraima: Editora UFRR.
- De Souza Muniz, Túlio (2013), “A “Guerra da Lagosta”: um Laboratório para o Golpe Militar de 1964 e suas Abordagens na Imprensa Regional”, *Brasiliiana – Journal for Brazilian Studies*, Cilt 2, Sayı: 2, ss. 345-370.

- Direction Général du Trésor (2021), “Brésil: Relation Bilatérales”, 18.10.2021, Erişim Tarihi: 08.12.2021, Erişim Adresi: <https://www.tresor.economie.gouv.fr/Pays/BR/relations-bilaterales>.
- European Commission, “French Guiana”, 24.10.2017, Erişim Tarihi: 09.03.2022, Erişim Adresi: https://ec.europa.eu/regional_policy/sources/policy/themes/outermost-regions/pdf/rup_2017/rup_partner_guyana_en.pdf.
- European Space Agency, “Europe’s Spaceport”, Erişim Tarihi: 09.03.2022, Erişim Adresi: https://www.esa.int/Enabling_Support/Space_Transportation/Europe_s_Spaceport/Europe_s_Spaceport2.
- Fabius, Laurent (2013), “Latin America - a major foreign policy objective”, *Le Figaro*, 20.02.2013, Erişim Tarihi: 05.01.2022, Erişim Adresi: <https://www.diplomatie.gouv.fr/en/country-files/americas/latin-america/france-and-latin-america/article/latin-america-a-major-foreign>.
- FAO (Food and Agricultural Organization of the United Nations) (2018), “EU-Mercosur Agreement draws criticism from the French Agricultural Sector”, 19.03.2018, Erişim Tarihi: 25.03.2022, Erişim Adresi: <https://www.fao.org/in-action/agronoticias/detail/en/c/1109688/>.
- Félix Regina R. & Juall, Scott D. (2016), “Introduction to Cultural Exchanges Between Brazil and France”, içinde (editörler: Regina R. Félix & Scott D. Juall) *Cultural Exchanges Between Brazil and France*, Indiana: Purdue University Press, ss. 1-15,
- Gabeira, Fernando (2020), “O Brasil de De Gaulle”, *Veja*, 28.07.2020, Erişim Adresi: <https://veja.abril.com.br/coluna/augusto-nunes/o-brasil-de-de-gaulle/>.
- IBGE (Instituto Brasileiro de Geografia e Estatística), “Amazônia Legal”, Erişim Tarihi: 16.03.2022, Erişim Adresi: <https://www.ibge.gov.br/geociencias/informacoes-ambientais/vegetacao/15819-amazonia-legal.html>.
- Jean-Pierre Langellier (2008), “Le Brésil veut devenir la puissance militaire régionale”, *Le Monde*, 19.12.2008, Erişim Tarihi: 15.12.2021, Erişim Adresi: https://www.lemonde.fr/ameriques/article/2008/12/19/le-bresil-veut-devenir-la-puissance-militaire-regionale_1133103_3222.html.
- Le Portail de la Coopération Décentralisée (2005), Brésil-Brésils: L’année Du Brésil En France, 22.11.2005, Erişim Tarihi: 17.12.2021, Erişim Adresi: <https://cites-unies-france.org/Bresil-Bresils-l-annee-du-Bresil>.
- Lessa, Antônio Carlos (1999), “A guerra da Lagosta e outras guerras: conflito e cooperação nas relações França-Brasil (1960-1964)”, *Cena Internacional*, Cilt 1, Sayı: 1, ss. 109-120.
- Lissardy, Gerardo (2016), “A ponte entre Brasil e Guiana Francesa que ninguém pode cruzar”, 03.01.2016, *BBC*, Erişim Tarihi: 21.02.2022, Erişim Adresi: https://www.bbc.com/portuguese/noticias/2016/01/160103_ponte_brasil_guiana_france_sa_rb.
- Manzanaro, Sofia S. (2019), “EU-Mercosur deal: Is the agreement a threat to European agriculture?”, *Euronews*, 03.07.2019, Erişim Tarihi: 25.03.2022, Erişim Adresi: <https://www.euronews.com/2019/07/03/eu-mercosur-deal-is-the-agreement-a-threat-to-european-agriculture>.

- Medeiros, Israel (2021), “Bolsonaro: França boicota Mercosul e UE por "interesses econômicos", *Correio Braziliense*, 20.05.2021, Erişim Tarihi: 18.02.2022, Erişim Adresi: <https://www.correiobraziliense.com.br/politica/2021/05/4925947-bolsonaro-franca-boicota-mercosul-e-ue-por-interesses-economicos.html>.
- Mercosur (2019), “Acuerdo de Asociación Estratégica Mercosur-UE”, Erişim Tarihi: 14.04.2022, Erişim Adresi: <https://www.mercosur.int/documento/mercosur-ue/>.
- Meyerfeld, Bruno & Semo, Mark (2019), “Les incendies en Amazonie provoquent une crise diplomatique entre la France et le Brésil”, 24.08.2019, *Le Monde*, Erişim Tarihi: 13.12.2021, Erişim Adresi: https://www.lemonde.fr/international/article/2019/08/24/les-incendies-en-amazonie-provoquent-une-crise-diplomatique-entre-la-france-et-le-bresil_5502423_3210.html.
- Mialhe, Jorge Luis (2010), “O Contrato da Missão Militar Francesa de 1919: direito e história das relações internacionais, *Cadernos de Direito*, Piracicaba, Cilt 10, Sayı: 18, ss. 89-119.
- Ministère des Affaires Etrangères et Européennes (2007), “France and Brazil Political Relations”, 20.06.2007, Erişim Tarihi: 02.12.2021, https://web.archive.org/web/20071018095759/http://www.diplomatie.gouv.fr/en/country-files_156/brazil_444/france-and-brazil_2515/political-relations_2631.html.
- Ministère des Affaires Etrangères et Européennes (2018), “France et l’Amérique latine”, 01.06.2018, Erişim Tarihi: 05.12.2021, Erişim Adresi: <https://www.diplomatie.gouv.fr/fr/dossiers-pays/ameriques/amerique-latine/la-france-et-l-amerique-latine/>.
- Ministério da Defesa do Brasil (2015), “França quer reforçar parceria estratégica com Brasil na área de Defesa”, 12.03.2015, Erişim Tarihi: 15.02.2022, Erişim Adresi: <https://www.gov.br/defesa/pt-br/centrais-de-conteudo/noticias/ultimas-noticias/franca-quer-reforcar-parceria-estrategica-com-brasil-na-area-de-defesa>.
- Ministério da Defesa do Brasil (2020), “Nota do Ministério da Defesa”, 07.02.2020, Erişim Tarihi: 17.02.2022, Erişim Adresi: <https://www.defesanet.com.br/doutrina/noticia/35694/Cenarios-de-Defesa-2040---Descricao-Cenarios-/>.
- Ministério da Defesa Marinha do Brasil (2018), “Embaixador da França no Brasil embarca no Submarino “Tupi”, 21.07.2018, Erişim Tarihi: 12.03.2022, Erişim Adresi: <https://www.marinha.mil.br/noticias/embaixador-da-franca-no-brasil-embarca-no-submarino-tupi>.
- MRE Brasil (Ministério das Relações Exteriores), “República Francesa”, 10.06.2021, Erişim Tarihi: 19.01.2022, Erişim Adresi: <https://www.gov.br/mre/pt-br/assuntos/relacoes-bilaterais/todos-os-paises/republica-francesa>.
- Muxagato, Bruno (2010), “Le rapprochement franco-brésilien: une relation stratégique au-delà d’un partenariat militaire?”, *La Chronique des Amériques*, Observatoire Des Amériques Montréal, Sayı: 7, ss. 1-12.
- Nabuco de Araujo Frampesa, Rodrigo (2008), “Politique Etrangere Dans Les Amerique: Entre Crises et Alliances, Les relations militaires franco-brésiliennes (1951-1961): influences, enjeux, strategies”, *Rencontre des doctorants*, Paris, Institut Des Amériques, ss. 39-49, https://www.academia.edu/7142132/Relations_franco_bresiliennes.

- Örmeci, Ozan (2019), “Emmanuel Macron Dönemi Fransa-ABD İlişkileri”, içinde (editörler: Ozan Örmeci & Temmuz Yiğit Bezmez) *Fransa Siyaseti ve Dış Politikası*, İstanbul: Bilgesam Yayınları, ss. 351-374.
- Republica Federativa do Brasil (2012), Livro Branco de Defesa Nacional, Brasil, Erişim Adresi: <https://www.gov.br/defesa/pt-br/arquivos/2012/mes07/lbdn.pdf>.
- Reuters (2021), “Macron hosts Brazil’s Lula at French presidential palace in apparent dig at Bolsonaro”, 17.11.2021, Erişim Tarihi: 19/02/2022, Erişim Adresi: <https://www.reuters.com/world/macron-hosts-brazils-lula-french-presidential-palace-apparent-dig-bolsonaro-2021-11-17/>.
- Schipani, Andres (2017), “Brazil’s Oiapoque: a bridge too far”, 19.09.2017, *Financial Times*, Erişim Tarihi: 15.02.2022, Erişim Adresi: <https://www.ft.com/content/c0e0195e-7eb6-11e7-ab01-a13271d1ee9c>.
- SciencesPo (2021), “La France et L’Amerique Latine, Observatoire politique de l’Amerique latine et des Caraibes”, Erişim Tarihi: 13.12.2021, Erişim Adresi: <https://www.sciencespo.fr/opalc/content/la-france-et-l-amerique-latine.html>.
- Tekin, Segâh (2017), *Brezilya Dış Politikası: Gelenek ve Değişim*, İstanbul: Der Yayınevi.
- United Nations (2022), “MINUSTAH: Mission des Nations Unies Pour la Stabilisation en Haïti”, Erişim Tarihi: 22.04.2022, Erişim Adresi: <https://peacekeeping.un.org/fr/mission/minustah>.